

12006 vurderer Kjærnsli for første gang å fortelle sannheten:

I GD skriver forfatteren Egil Ulateig om Stay Behind, og gir et bilde Kjærnsli mener er feilaktig. Han får lyst til å ta til motmæle, men velger å tie. Også til kona.

– Da hadde det gått så mange år at jeg tror ikke hun brydde seg stort om det.

– I avisartikkelen blir det skapt et stusslig bilde av et nettverk som var tilfeldig organisert, som aldri var på øvelse. Det fortelles om et medlem som ble utstyrt med sovepose og sendestyr, og som ikke hørte stort mer fra nettverket. Jeg har et annet bilde: Stay Behind var meget godt organisert. At organisasjonen klarte å holde seg hemmelig i flere tiår, forteller om organisering.

Senere blir det feilaktige bildet ytterligere forsterket gjennom Gerhard Helsekog og TV2s dokumentarprogram, mener Kjærnsli. Der gis et inntrykk av en høyorientert, udemokratisk vestkantklakk med whisky i glassene, en offisersjunta som ville ta makta i Norge.

– Det var feil. Det var ikke noe revolusjonært eller opprørske tanker rundt Stay Behind, slik Helsekog forsøkte å få til. Vi fryktet heller ikke kommunismen, slik det ble framstilt i GD sist helg. Vi var redd Sovjetunionen og hele jernsteppet. Invasjonen i Tsjekkoslovakia og Ungarn forsterket redselen, og vi var overbevist om at det var et viktig arbeid, sier Kjærnsli, som ser at historien og virksomheten til Stay Behind kan være vanskelig å forstå for generasjoner som ikke har opplevd krigen.

- Navnet Stay Behind betyr heller ikke at vi skulle stå bak Forsvaret, slik Finn Sjøe og Ronald Bye beskrev det i sin bok på 1990-tallet. Navnet henspiller på at vi skulle bli igjen i et okkupert land og jobbe mot fienden. På mange måter var det en etterkommer av Milorg som var formet over samme lest. Stay Behind var bare mye mer profesjonelt. Milorg var en organisasjon for opplæring av mannskapene som kom fram etter at krigen var over, selv om historien har gitt det en større plass.

Det samme var meningen med nettverket i Stay Behind. Hele apparatet var operativt fra dag én ved en eventuell okkupasjon, for å unngå at vi kom i samme situasjon som Milorg med en oppbyggingsprosess under krigen, sier Kjærnsli, som mener det var naturlig at nettverket var hemmelig for det offisielle Norge.

– Det måtte bare bli slik. Det ville vært umulig om regjering og Stortinget kjente til Stay Behind. De lekker som siler, klarer ikke en gang å holde tett om et budsjett. Ved en invasjon ville vi møtt en profesjonell fiende. Vi var de første som ville blitt inter-

nert dersom nettverket og de sentrale ansiktene var kjent.

- Bildet er likevel mer sammensatt enn det blir framstilt. Selv om ikke landets myndigheter visste, ble hele nettverket initiert av forsvarsministeren i Ap-regjeringen, som den gangen var Jens Christian Hauge. Tidligere statsminister Per Borten gikk ut og uttalte at han var skuffet og fornærmet over at han ikke kjente til nettverket, men hans forsvarsminister var en av hovedmennene i Stay Behind. Også andre sentrale regjeringsmedlemmer kjente til oss – og var en del av oss. Den første lederen var dessuten sjefen for etterretningstjenesten, Vilhelm Evang, som for øvrig var gammel militærnekt.

– Hvilke oppgaver ville du hatt i en krigssituasjon?

– Det vet jeg ikke eksakt, men jeg hadde ordre om å ha potensielle skjulesteder i nærheten av hjemmet her i Lillehammer, hvor jeg kunne telegrafere. Det hadde jeg i tankene på skiturer og løpeturer i marka ovenfor byen. Jeg blinket meg ut en gammel låve i Roterudbygda, som var noenlunde tett og lå forlatt, og hadde flere andre skjulesteder, sier Kjærnsli.

Han fikk aldri noen offisiell beskjed om at Stay Behind var oppløst.

– Jeg var aktivt med inn i 1970-årene, men det ble mindre etter at jeg var skitrener i Canada i to år. I 1980-årene, da Stay Behind ble kjent for offentligheten og nettverket nærmest ble nedgradert, registrerte jeg at det ble skiftet navn til Okkupasjonsberedskap. Da betraktet jeg meg som ute av det.

Kjærnsli sier hans engasjement må forstås ut fra krigsopplevelsene.

– Jeg gledet meg aldri til å reise ut på øvelser. Det var av ren plikt og lojalitet for å bidra til å unngå at noe lignende som i 1940 skulle skje igjen. Jeg har ligget opp mange netter hvor jeg har gjenopplevd dramatiske hendelser fra krigen.

– Men aldri snakket om dem?

– Nei, jeg har ikke hatt behov for det. Det er nok andre som har fortalt. Eneste gangen jeg har nevnt noe var i begravelen til min bror Bjørn i fjor. Vi var sammen om det meste under krigen, og var heldige som kom fra det med livet i behold. I talen viste jeg til en munter hendelse mellom oss og tyskerne under overtakelsen på Grefsenkollen. Jeg har heller aldri fortalt noe fra tiden i etterretningstjenesten, sier han, og dveler ved betydningen av overvåking og etterretning.

– Mange misforstår og vet ikke forskjellen på etterretning og overvåking. Det er to



LEKTOR: I yrkeslivet var Rolf Kjærnsli lektor ved Lillehammer Gymnas.

vidt forskjellige oppgaver. Etterretning er å skaffe kunnskap for å kunne treffe kloke beslutninger. Overvåking er å prøve å passe på rikets sikkerhet, for å stoppe anslag mot statsforvaltning og institusjoner, påpeker Kjærnsli, som sier han ikke har noen formenning om det finnes et lignende nettverk i dag.

- Jeg tror det ville vært vanskelig å rekruttere medlemmer fra dagens generasjoner til denne type arbeid. Hele vår virksomhet må ses i lys av krigsopplevelsene og den kalde krigen. På 1980-tallet hørte jeg at det ble diskutert om ungdom fra de småkriminelle gjengene i Oslo kunne være potensielle mål for rekruttering, ut fra at denne type aktivitet har et visst James Bond-prege, som kanskje kunne inspirere, sier Kjærnsli, og viser til den perfekte sabotør i en krigssituasjon.

– Hvem er det?
– Det er et uanselig menneske som aldri stikker seg fram, og som er fornøyd med lite, men som har en viss intelligens, men helst ikke viser det. Han kommer inn over alt fordi ingen bryr seg om ham, og om nødvendig er han villig til å gi sitt liv og å ta andres, sier Kjærnsli – uten å dra noen parallell til seg selv.

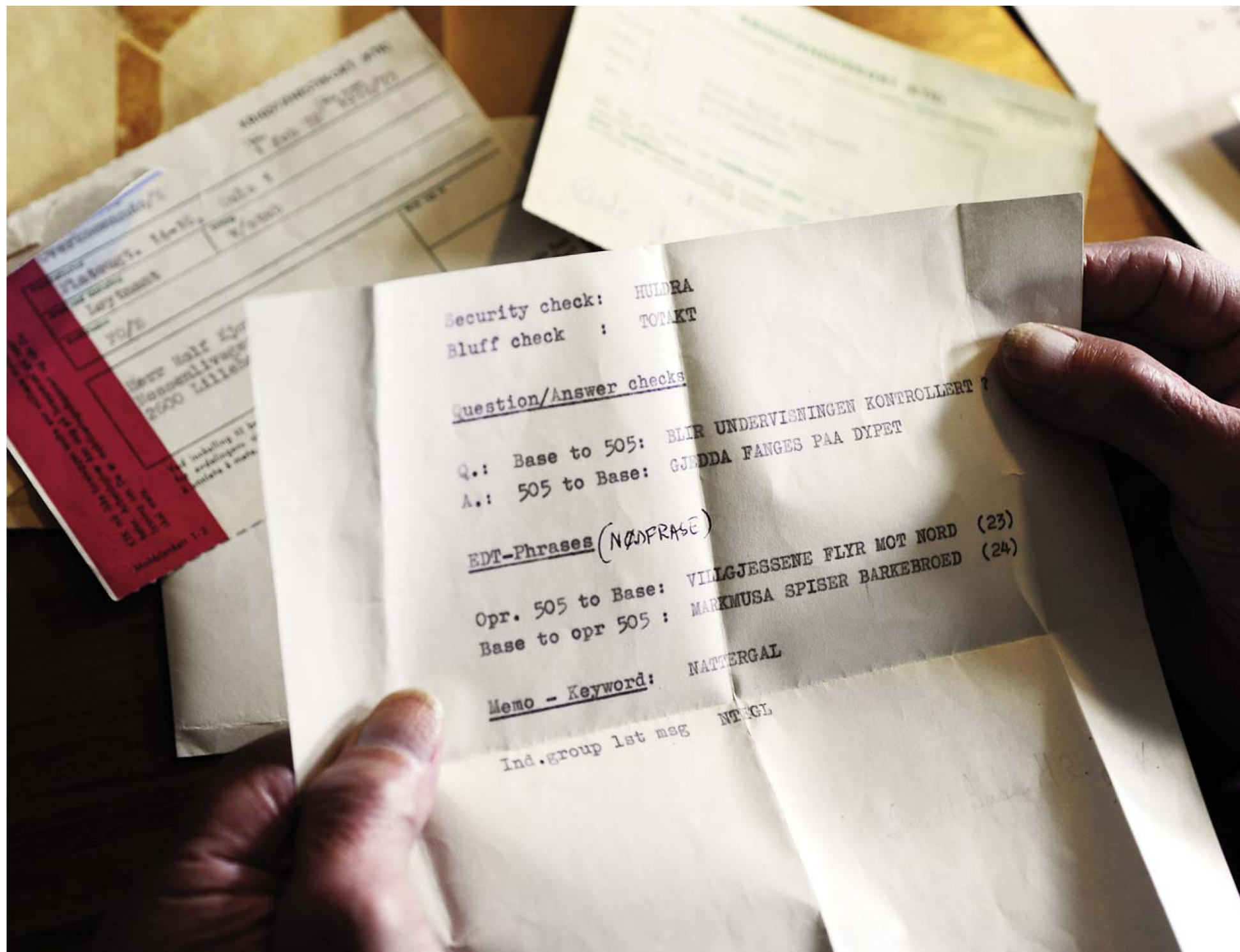
For hvem skulle tro at den profilerte birkebeineren, som har skrevet hele historien til rennet og som er en kjent for flere generasjoner lillehamringer, nettopp var tiltenkt oppgaven som sabotør.

– Det er poenget, sier han, lar preget av alvor slippe taket og smiler.

– Men selv har jeg aldri hatt noe igjen for å være en del av Stay Behind. Vi har heller ikke hatt noe betalt, annet enn dekning av reiseutgifter. Det har som sagt vært av ren plikt og lojalitet.

– Hvorfor har du ikke kommet fram med noe av dette før?

– Har vi ikke mange nok av dem som vant krigen, spør Rolf Kjærnsli.



EN GANG KONFIDENSIELT: En godt gjemt konvolutt med kodede meldinger, som blant annet «villgjessene flyr mot nord», og krigstjenestekort er det eneste i boligen til Rolf Kjærnsli som kan relateres til hans hemmelige liv som etterretnings- og Stay Behind-agent.



FAKTA:

STAY BEHIND

■ Ble etablert av Forsvaret i 1948. Det var en hemmelig militær avdeling som skulle kunne fungere under fiendtlig okkupasjon og være i stand til å gjennomføre evakuering, sabotasje og etterretning på norsk jord.

■ Organisasjonen, som samarbeidet med både amerikanske CIA og britiske MI6, besto av tre nettverk: Sabotasjenettverket ROC, sambandsorganisasjonen Argus og Lindus, et nettverk av etterretningsagenter – med en undergruppe for evakuering av norsk og alliert personell.

■ Betegnelsen Stay Behind ble endret til

Okkupasjonsberedskap på 1980-tallet.

■ Nettverket ble kjent for allmenheten i kjølvannet av Meyer-saken i 1978.

OSLOGJENGEN

■ Sabotasjeenhet med norske deltagere under britisk kommando som var aktive under andre verdenskrig.

■ Fra 1943 ble enheten ledet av Gunnar Sønsteby. Max Manus var en av de sentrale aktørene.

■ I juni 1945 hadde Oslogjengen vaktjeneste for den hjemvendte kongefamilien.

LINGE KOMPANI

■ Norwegian Independent Company No. 1

som var det offisielle navnet, var en britisk militæravdeling som ble opprettet i 1941. Det besto av norske frivillige. Det uoffisielle navnet kom fra den første kompanisjefen, kaptein Martin Linge.

■ Avdelingen ble en del av hæren i Norge og skulle delta i britisk ledede operasjoner, organisere, instruere og lede den norske motstandsbevegelsen, være bindeledd mellom ute- og hjemmefronten og drive etterretning.

■ 530 nordmenn tjenestegjorde i kompani Linge i løpet av krigen, 57 mistet livet.

» Jeg liker ikke ordet agent. Det høres så James Bond-aktig. Jeg så på oss i Stay Behind som motstandsmenn.

Rolf Kjærnsli



HISTORIKER: Rolf Kjærnsli er blant annet kjent for å ha skrevet Birkebeinerrennets historie. Selv har han 46 merker. Arkivfoto



FEILAKTIG: Reportasjen i GD forrige lørdag fikk Rolf Kjærnsli til å lette på sin hemmelighet. – Tiden er inne for å få det ut. Det er skrevet og sagt mye som har skapt et feilaktig bilde av Stay Behind, sier han.